27227 ـ به گمان آنکه فجر طلوع نکرده پس از اذان آب نوشیده است

سوال

خواب بودم و صدای اذان صبح را نشنیدم و ساعت را به اشتباه دیرتر از وقت صحیح تنظیم کرده بودم. بعد از آنکه یک لیوان آب خوردم برای نماز اقامه کردند. الان باید چکار کنم؟ لطفا پاسخ دهید.

پاسخ مفصل

الحمدلله.

قول صحیحِ علما این است که هر کس به گمان طلوع نکردن فجر چیزی بخورد و سپس متوجه شود که فجر طلوع کرده چیزی بر عهده‌ی او نیست زیرا نسبت به وقت جاهل بوده و بنابراین معذور است.

شیخ ابن عثیمین ـ رحمه الله ـ می‌گوید: «اگر روزه‌دار از روی جهل چیزی از باطل کننده‌های روزه را انجام دهد روزه‌اش صحیح است، چه نسبت به وقت جاهل باشد و چه نسبت به حکم. مثال کسی که نسبت به وقت جاهل است: شخصی در پایان شب از خواب بیدار می‌شود و گمان می‌کند هنوز فجر طلوع نکرده و می‌خورد و می‌نوشد و بعدا متوجه می‌شود که فجر طلوع کرده بود. چنین کسی روزه‌اش صحیح است زیرا وقت را نمی‌دانسته.

مثال جاهل نسبت به حکم: روزه‌داری که نمی‌دانسته حجامت باعث بطلان روزه می‌شود حجامت کند. به او می‌گوییم روزه‌ات صحیح است. دلیل قول خداوند متعال است که می‌فرماید:

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَآ أَنتَ مَوْلاَنَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ [بقره: ۲۸۶]

(پروردگارا اگر فراموش کردیم یا به خطا رفتیم ما را مواخذه نکن. پروردگارا هیچ بار گرانی بر [دوش] ما مگذار همچنانکه بر [دوش] کسانی که پیش از ما بودند نهادی. پروردگارا و آنچه تاب آن نداریم بر ما تحمیل مکن، و از ما درگذر، و ما را ببخشای و بر ما رحمت آور. تو مولای مایی پس ما را بر گروه کافران پیروز کن).

و دلیل از سنت، حدیث اسماء دختر ابوبکر ـ رضی الله عنهما ـ است که بخاری در صحیح خود آورده است. او می‌گوید: در دوران پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ در روزی ابری افطار کردیم، سپس خورشید [از پشت ابرها] بیرون آمد یعنی افطار آنها در هنگام روز بوده اما آنان نمی‌دانستند و بلکه گمان می‌کردند خورشید غروب کرده. پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ نیز به

آنان امر نکرد روزه‌شان را قضا کنند و اگر قضا واجب بود حتما به آنان چنین امر می‌کرد و اگر امر کرده بود بی‌شک این امر به ما نقل می‌شد» مجموع الفتاوی (۱۹).

همینطور مراجعه نمایید به سوال (38543).